

яния защитных лесных массивов и лесных полос в структуре агроландшафтов. Установлено, что развитие эрозийных процессов зависит не только от антропогенного нарушения территории, в частности доли пашни в структуре земли, но и от рельефа, а также интенсивности освоения уклонных земель.

**Ключевые слова:** антропогенное нарушение, агроландшафты, эрозийные процессы, лесные насаждения.

### ***Martsenyuk O.P. Ecological role of protective wood plantings (spreadings) in agrarian landscapes of Vinnytsia area***

In work the analysis of anthropogenic infringement of the grounds of Vinnytsia area is resulted. For administrative areas parameters of anthropogenic infringement and ecological stability of agrarian landscapes are determined. The estimation of a condition of protective woods and wood strips in structure of agrarian landscapes is lead (carried out). It is set that development of erosive processes depends not only on anthropogenic violation of territories, in particular parts of plough-land in the structure of earths but also from relief, and also intensity of reclamation of slope lands.

**Keywords:** anthropogenic infringements, agrarian landscapes, erosive processes, wood plantings (spreadings).

УДК 336.221

*Асист. В.П. Мороз – НЛТУ України, м. Львів*

## **ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ОПОДАТКУВАННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА: ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ**

Здійснено порівняльний аналіз оподаткування лісового господарства в зарубіжних країнах. Розроблено пропозиції щодо реформування податкової політики в сфері лісового господарства України. Встановлено, що завдяки держаній підтримці та виділенню значних коштів у лісову галузь, здійснення політики стимулювання сталого лісочористування посприяло підвищенню ефективності відтворення і використання лісових ресурсів. Лісові господарства зарубіжних країн добре інтегровані в промисловість своїх країн, що підвищує ефективність використання та перероблення продукції лісозаготівель, що спричиняє додатковий економічний та екологічний ефекти.

**Ключові слова:** податки, податкова політика, лісова політика, стале користування, екологізація, реформи.

У чисельних наукових працях система оподаткування лісового господарства в Україні піддається гострій критиці як така, яка не відповідає економічній діяльності в умовах ринкової економіки [3, 7-9].

На основі аналізу стану податкових правових відносин у державі можна зробити висновки про потребу здійснення змін в економічній політиці держави і, зокрема, податковій. На необхідність реформування системи оподаткування лісового господарства вказує Постанова Кабінету Міністрів України [2], та зміни до ст. 8-1 Закону України "Про податок на додану вартість" [1].

**Мета дослідження** – проаналізувати досвід промислово розвинених країн світу щодо оподаткування лісового господарства з метою розроблення сценаріїв реформування податкової системи в лісовому господарстві України.

Податковим законодавством України, яке регламентує податкові відносини в лісовому господарстві, передбачено значну кількість обов'язкових платежів та зборів. Для окремих лісових господарств їх налічують 15 видів. Деякі з них втрачають свою функцію, а витрати на їхнє адміністрування, заз-

вичай перевищують доходи за цими платежами. Істотною вадою українського законодавства є часті зміни ставок та внесення змін до законів.

У табл. 1 розглянемо податки за використання природних ресурсів, які спрямовані на збереження та відновлення довкілля і справляються з лісовими господарствами України. Варто зазначити, що ми використовуємо термін "коренева плата", замість "попнева плата". Термін "коренева плата" вживали українські вчені на початку 30 років ХХ ст., зокрема професор Б. Іваницький, який застосовував його у своїй праці [10, 11]. Сьогодні термін "коренева плата" у своїх наукових роботах вживають професор І. Синякевич та канд. екон. наук В. Холявка [12].

Податки, як конкретна форма примусового вилучення частини сукупного доходу суспільства до бюджету держави, відображають усі позитивні та негативні риси системи державного устрою та державного управління. Податкова система, крім фіскальної та розподільчої функції, повинна виконувати стимулювальну функцію, яка спонукає платників податків, зокрема і в лісовому господарстві, до ведення екологічно збалансованого, ощадного лісокористування.

**Табл. 1. Види податків за використання природних ресурсів і методи їхньої сплати**

| Вид податку                    | Об'єкт оподаткування                                                   | Метод визначення величини податку                                                          |
|--------------------------------|------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------|
| Коренева плата                 | деревина, що відпускається на корені, продукти побічного користування  | за лісовими таксами, диференційовано за кубічний метр деревини                             |
| Плата за землю                 | земельні ділянки, які перебувають у використанні лісового господарства | встановлюють у відсотках від грошової оцінки за 1 гектар землі                             |
| Плата за воду                  | фактично спожитий обсяг води лісовим господарством                     | на основі нормативів збирання за кубічний метр                                             |
| Податок з власників транспорту | транспортні засоби, що перебувають на обліку лісового господарства     | ставка податку на рік (з 100 см <sup>3</sup> об'єму циліндрів двигуна, з 1 кВт потужності) |
| Збір за забруднення середовища | підприємство, цех, агрегат, установка, транспортний засіб              | на основі диференційованих ставок за фактично використане паливо                           |

Стимулювання за допомогою податкових механізмів може здійснюватись за допомогою прямих і непрямих методів. Пряме стимулювання передбачає фінансову підтримку лісового господарства державними органами або іншими зацікавленими суб'єктами, такі приклади наявні в більшості країн ЄС [5, 6, 8].

Непряме стимулювання передбачає здійснення державою, або іншими сторонами, спеціальних умов у податковій, кредитній, соціальній та інших сферах діяльності лісового господарства.

Досліджуючи досвід зарубіжних країн щодо оподаткування в лісовому господарстві, варто зауважити, що зміни почали відбуватися на основі розвитку нових тенденції сталого лісокористування та екологічно ощадних технологій. Екологічний саміт "РІО-92" започаткував нові вектори руху та розвитку і в лісовому господарстві промислово розвинених країн.

На численних міжнародних конференціях, семінарах, комітетах, які систематично відбуваються у світі, було сформовано основні компоненти природо-ресурсної основи економічного і соціального розвитку [8], що зумовило оновлення законодавства, зокрема й лісового. Так, наприкінці ХХ ст. в низці країн світу було прийнято нові законодавчі акти (закони, кодекси, статuti), спрямовані на нову лісову політику.

Незважаючи на єдність поглядів у новій лісовій політиці держав світу, кожна країна адаптувала свою програму до національних стандартів і законодавства, в яких по-різному визначено права власності на ліси, можливості доступу та користування лісовими ресурсами. Ці особливості також враховано в політиці оподаткування лісовласників.

Так, наприклад, лісове господарство в Німеччині повністю звільнене від податку на додану вартість, а основними податками, що застосовують, є земельний податок, податок на спадщину і дарунки, податок з обороту, прибутковий податок і податок за перетворення лісових земель. Мексика вжила низку заходів, спрямованих на скорочення обезліснення, зокрема такі: запровадила платежі за екологічні послуги; запровадила стале управління лісами, введення лісового господарства на базі общин. У Швеції існує податок на приріст деревини. У Фінляндії ставки податку на стиглі та перестиглі ліси вищі ніж на дозріваючі. Польща та Франція свої ліси не оподатковує доти, поки їм не виповниться відповідно 40 і 30 років. Механізми нарахування, сплати, та стягнення наведених вище податків чітко прописано в місцевих законах [8, 9].

Відомий англійський енвайроекономіст П. Пірс, аналізуючи податки в лісовому господарстві економічно розвинених країн, стверджує, що вони набувають різних форм, і кожна форма (вид) має особливий економічний вплив. Пірс класифікує їх залежно від основи, на якій вони формуються [4]. Він виділяє чотири об'єкти, з яких справляються податки: земля, деревина, об'єм лісозаготівель, права на ліс.

Види лісових податків, що надходять у державні бюджети країн світу, а також базу формування та джерела сплати охарактеризовано у табл. 2, де наведено лише специфічні податки, які використовуються в лісовому господарстві зазначених країн. Варто зазначити, що для характеристики були вибрані країни, досвід яких найкраще підходить для реформування податкової політики в лісовому господарстві України. Так у Канаді тільки 6 % лісового фонду перебуває у приватній власності, решта – у державній. У Німеччині частка приватних лісів більша, і нам цікавий їхній механізм справляння податків. Польща цікава тим, що у нашої сусідки та в Україні, подібна структура лісів. Естонія має великий досвід у здійсненні економічних та екологічних реформ у лісовому господарстві. Приклад Туреччини можна використати в залученні до роботи в лісогосподарському комплексі мешканців селищ, що розташовані безпосередньо біля лісів, і які першими будуть споживати блага, отримані від коштів з екологічних податків.

Здійснюючи послідовну лісову політику, економічно розвинені країни об'єднали найкращі свої традиції, історію, досвід, інституційне будівництво та вийшли на нові рівні в оподаткуванні лісового господарства. Хоча в більшості країн податки в лісовому господарстві мають фіскальний характер, але

ми бачимо впевнений рух у бік екологізації податкової системи, яка спрямована на збереження лісової флори та фауни. Завдяки держаній підтримці та виділення значних коштів у лісову галузь, здійснення політики стимулювання сталого лісокористування посприяло підвищенню ефективності відтворення і використання лісових ресурсів. Лісові господарства зарубіжних країн добре інтегровані в промисловість своїх країн, що підвищує ефективність використання та перероблення продукції лісозаготівель, що спричиняє додатковий економічний та екологічний ефекти.

**Табл. 2. Види податків у лісовому господарстві країн**

| Країни       | Види податків у лісовому господарстві |                             |                 |                                  |                          |                             |                            |                                  |
|--------------|---------------------------------------|-----------------------------|-----------------|----------------------------------|--------------------------|-----------------------------|----------------------------|----------------------------------|
|              | земельний податок                     | податок на природний ресурс | лісовий податок | податок на круглі лісо-матеріали | податок на ліс на корені | податок на орендні договори | податок на лісову спадщину | податок на ліцензії на заготівлі |
| Канада і США | +                                     | +                           | +               | +                                | +                        | +                           | +                          | +                                |
| Польща       | +                                     | +                           | +               | +                                | -                        | -                           | +                          | -                                |
| Естонія      | +                                     | +                           | +               | -                                | -                        | -                           | +                          | -                                |
| Німеччина    | +                                     | -                           | +               | +                                | +                        | -                           | +                          | -                                |
| Туреччина    | +                                     | +                           | +               | -                                | -                        | -                           | +                          | -                                |
| Росія        | +                                     | +                           | -               | -                                | +                        | -                           | -                          | -                                |

Крокуючи від застарілих принципів командної економіки до ринкової, здійснюючи реформи в оподаткуванні лісового господарства України, потрібно орієнтуватися на позитивні приклади зарубіжних країн із розвинутою ринковою економікою, та здійснити реформи в напрямку:

- запровадження податкових канікул [8], коли лісові насадження лісового господарства не досягли зрілого віку;
- застосування принципу "подвійних дивідендів", який передбачає зменшення традиційних податків внаслідок запровадження нових екологічних податків [7];
- застосування податкових пільг;
- використання регресивних податкових ставок;
- створення спеціалізованих фондів підтримки тимчасово збиткових господарств за рахунок прибуткових;
- збільшувати площу приватних лісів, на землях несільськогосподарського призначення за рахунок приватного капіталу, та звільнення їх від оподаткування на певний термін;
- формувати національну лісову політику в тісному взаємозв'язку з податковою;
- адаптувати українське законодавство до європейського;
- роз'яснювати громадянам необхідність екологізації податкової системи та реформування лісового господарства;
- стимулювання державою інноваційної діяльності та екологізації виробництва в лісовому господарстві [3].

## Література

1. Закон України "Про податок на додану вартість". [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://www.law.leschishin.org/pdv/pdv08\\_1.php](http://www.law.leschishin.org/pdv/pdv08_1.php)-14.02.2010.

**2. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року :** схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 року № 880-р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=880-2007-%F0&p=1263308729478054-14.02.22010>.

**3. Кудрик М.Т.** Податкове регулювання системи екологічних інновацій в Україні / М.Т. Кудрик / Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 2. – С. 218-228.

**4. Пірс П.** Основи економіки лісового господарства / П. Пірс. – К. : Вид. дім "ЕКО-інформ", 2006.

**5. Полякова Л.** Леса и лесной сектор Турции / Л. Полякова, М. Попков, М. Сторожук, С. Пивовар. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.fmssc.ua/content/201/67/-14.02.2010>.

**6. Полякова Л.** Леса и лесной сектор Эстонии / Л. Полякова, М. Попков, М. Сторожук, С. Пивовар. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.lesovod.org.ua/node/279-14.02.2010>.

**7. Синякевич І.М.** Методи екологізації податкової системи / І. Синякевич, О. Олійник: НЛТУ України // Фінанси України. – 2002. – № 1. – С. 28-33.

**8. Лісова політика:** теорія і практика : монографія / І.М. Синякевич, І.П. Соловій, О.В. Врублевська та ін. / за заг. ред. І.М. Синякевича: НЛТУ України. – Львів : ЛА "Піраміда", 2008. – 612 с.

**9. Толчанова З.О.** Шляхи реформування лісового господарства України з урахуванням закордонного досвіду / З.О. Толчанова // Економіка України. – 2008. – № 7. – С. 103-107.

**10. Іваницький Б.** Ліси і лісове господарство на Україні. – У 2-х т. – Том-1. / Б. Іваницький // Праці українського наукового ін-ту. – Варшава, 1939. – 193 с.

**11. Іваницький Б.** Ліси і лісове господарство на Україні. – У 2-х т. – Том-2. / Б. Іваницький // Праці українського наукового ін-ту. – Варшава, 1936. – 123 с.

**12. Холявка В.З.** Коренева плата за деревину: інструмент лісової політики і екологізації лісового сектора економіки : В. Холявка: НЛТУ України. – Львів : ЛА "Піраміда", 2005. – 240 с.

### ***Мороз В.П. Опыт зарубежных стран по налогообложению лесного хозяйства: эколого-экономические аспекты***

Проведен сравнительный анализ налогообложения лесного хозяйства в зарубежных странах. Разработаны предложения по реформированию налоговой политики в сфере лесного хозяйства Украины. Установлено, что благодаря государственной поддержке и выделению значительных средств в лесную отрасль, осуществление политики стимулирования постоянного лесопользования способствовало повышению эффективности воссоздания и использования лесных ресурсов. Лесные хозяйства зарубежной страны хорошо интегрированы в промышленность своей страны, которая повышает эффективность использования и переработки продукции лесозаготовки, которая влечет дополнительный экономический и экологический эффекты.

**Ключевые слова:** налоги, налоговая политика, лесная политика, постоянное пользование, экологизация, реформы.

### ***Moroz V.P. The experience of foreign countries regarding the taxation of forest: ecological and economic aspects***

A comparative analysis of forest taxation in foreign countries. A proposal for reforming the tax policy in forestry in Ukraine. It is set that due to держаній support and selection of considerable money in forest industry, realization of policy of stimulation of permanent лісокористування assisted the increase of efficiency of recreation and use of forest resources. Forestry's of foreign countries are well computer-integrated in industry of the countries, which promotes efficiency of the use and redoing of products of the tree fellings, which draws additional economic and ecological effects.

**Keywords:** taxes, tax policy, forest policy, sustainable use, greening, reform.